

3-6 Yaş Arasındaki Çocukların Oyuncak Tercihlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi

Sevcan YAĞAN GÜDER¹, Erhan ALABAY²

Geliş Tarihi: 12.08.2015

Kabul Ediliş Tarihi: 06.06.2016

ÖZ

Bu çalışmada, çocukların oyuncak tercihleri toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir. Çalışmada 118 çocuğun oyuncak tercihleri, oyuncak tercih etmeme nedenleri ve bu nedenlerin toplumsal cinsiyet algısı ile ilişkisi ortaya koyulmuştur. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından seçilen 22 oyuncak görseli ve yine araştırmacılar tarafından oluşturulmuş “Oyuncak Tercihi Görüşme Formu” üzerinden toplanmıştır. Araştırma sonucunda, kız ve erkek çocukların oyuncak seçimlerinin farklılaştığı ve çocukların toplumsal cinsiyetlerine uygun seçimlerde buldukları belirlenmiştir. Çocuklarının yaşları arttıkça oyuncaklara ilişkin seçici davrandıkları ve oynadıkları oyuncak sayısının ve çeşitliliğin azaldığı belirlenmiştir. Çocukların yaşları ilerledikçe oyuncakları cinsiyetçi nedenlerden dolayı seçmedikleri; çocuğun yaşı büyüdükçe oyuncaklara ilişkin daha kalıp yargısal tercihlerde bulunduğu, bu tutumun küçük yaşlarda pek görülmediği belirlenmiştir. Ayrıca, çocukların oyuncak tercihlerinin oyuncak rengi, aile, akran ve sosyal çevrenin bakış açısından ve ebeveynler arasındaki geleneksel rol paylaşımından etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan erkek çocuklarının oyuncaklara ilişkin daha kalıpyargısal ve cinsiyetçi yanıtlar verdikleri; kız çocuklarının tercihlerinin erkeklere oranla daha esnek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi dönem, oyuncak, oyuncak tercihi, toplumsal cinsiyet

Examination of the Toys Preferences in Children Aged 3-6 in the Context of Gender

ABSTRACT

In this study, toys preferences of children in the context of gender are examined. 118 children's toys preferences, the reasons of not preferring the toys and the relations between those reasons and gender perception are revealed in the study. The research data were collected thorough 22 toy image chosen by the researchers and the “Interview Form of Toy Preference” created by researchers. At the end of the study, it's found that children make their preferences according to their genders. Children are selective about toys with the increase of their ages. It's also identified that children make judicial and sexist preferences about toys when their ages increase. Moreover, it is found that toy preferences are affected by family, tradinational role sharing between parents, peer and social environment as well as toy color. On the other hand, it is found that boys give more judicial and sexist responses than girls.

Keywords: Preschool term, toy, toy preference, gender

¹ Sorumlu Yazar, Yrd. Doç. Dr., Okan Üniversitesi, sevcan.yagan@okan.edu.tr

² Yrd. Doç. Dr., Okan Üniversitesi, erhan.alabay@okan.edu.tr

GİRİŞ

Çocuklar oyun oynarken gözlemlendiğinde, genellikle hem cinsleri ile toplumsal cinsiyetlerine özgü oyuncaklar kullanarak oynadıkları hemen fark edilir. Oyun arkadaşı olarak kız çocukları kız arkadaşlarını; erkek çocukları ise erkek arkadaşlarını tercih etmektedirler. Jacklin ve Maccoby (1998) ile Taş ve Yağan Güder (2012)'in çalışmalarında da bu doğrultuda bulgulara rastlanmaktadır. Her iki çalışmada da, çocukların oyun oynarken hem cinslerini tercih ettikleri vurgulanmıştır. Kız çocuklarının çoğunlukla hizmet ve bakım türü oyunlar oynadıkları; erkek çocuklarının ise erkek arkadaşları ile daha çok arabacılık, itfaiyecilik gibi oyunlar oynadıkları da sık sık gözlenmektedir. Yapılan bir çalışmada kız çocuklarının genellikle mutfak seti, bebek gibi oyuncaklarla; erkek çocuklarının ise arabalar ve bloklarla oynadıkları görülmüştür (Yağan Güder, 2014). Çocukların tercihlerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmasının toplumsal cinsiyet kavramı ile yakından ilişkili olduğu; oyun, oyun arkadaşı ve oyuncak tercihleri ile cinsiyet rolü gelişimleri arasında sıkı bir bağ olduğu bilinmektedir.

Cinsiyetinden dolayı bir kişinin toplum tarafından algılanışı; kadının ya da erkeğin fiziksel görünüşünün ve düşünce yapısının nasıl olması gerektiği; nasıl hissetmesi, giyinmesi, hareket etmesi ve içinde bulunulan dünyayı nasıl algılaması gerektiği olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet (Helman, 1990) yaşamın çok erken evrelerinde görülmeye başlanır. Henüz 18 aylık bebekler de bile cinsiyet temelli davranışlar belirgin olarak görülür (Bee ve Boyd, 2009). Cinsiyet rolü davranışlarının edinim süreci incelendiğinde, çocukların 2 yaş civarında cinsiyetlerine uygun oyuncaklarla oynamayı tercih ettikleri, 2.5-3 yaşında nesnelere, etkinlikler ve çocuk oyuncaklarına yönelik cinsiyet kalıp yargıları oluşturdukları bilinmektedir. Bu yaşta genellikle kendi cinsiyetine uygun oyuncaklarla oynama eğilimi artmaktadır. Hem kızlar hem erkekler aynı cinsiyetten arkadaşına yönelmekte ve oyuncak, etkinlik, renk, kişisel özellik ve oyun tercihlerinde güçlü kalıp yargılar göstermektedirler (Cook ve Cook, 2005).

Dört-beş yaşlarındaki çocuklar oyuncaklara yönelik olarak cinsiyetlerine uygun çıkarımda bulunmaktadır (Lam ve Leman, 2003). Çocukların, beş yaşında kalıp yargıları hızlıca ve katı şekilde oluşmakta ve erkeklerde kızlara oranla daha fazla etki göstermektedir. Okul öncesi dönemin son yıllarında ise cinsiyete ilişkin inanış ve davranışlarda katılık en yüksek düzeye ulaşmaktadır (Cook ve Cook, 2005).

Bu bağlamda, bu çalışmada çocukların oyuncak tercihleri toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Çocukların oyuncak tercihleri cinsiyetlerine göre değişmekte midir?
- Çocukların oyuncak tercihleri yaşlarına göre değişmekte midir?
- Çocukların oyuncakları seçmeme nedenleri cinsiyetlerine göre değişmekte midir?

- Çocukların oyuncakları seçmeme nedenleri yaşlarına göre değişmekte midir?
- Çocukların bazı oyuncakları seçmeme nedenleri nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, çocukların oyuncak tercihleri toplumsal cinsiyet bağlamında incelendiğinden nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Merriam'a göre herhangi bir kimse fenomenolojik, gömülü teori, öyküsel analiz, eleştirel ya da etnografik bir çalışma yapamayabilir ancak nitel bir araştırma yapabilir ve eğitim alanında sıklıkla temel nitel araştırma kullanılır. Temel nitel araştırmada, araştırmacılar sürece odaklanıp, süreci anlamaya çalışırlar (Merriam, 2013). Bu çalışmada da araştırmacılar çocukların oyuncak tercihlerinin nedenleri ve bu nedenlerin toplumsal cinsiyet algısı ile bağlantısı üzerinde durarak, tercih nedenlerini anlamaya çalışmışlardır. Dolayısı ile çalışmada nitel araştırma modellerinden temel nitel araştırma modeli kullanılmıştır.

Katılımcılar

Çocukların oyuncak tercihlerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın katılımcılarını, İstanbul ili Pendik ilçesi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 2 özel anaokulunda eğitim gören 118 okul öncesi dönem çocuğu oluşturmaktadır. Araştırma amacı doğrultusunda 3-6 yaş çocukları ile çalışılmıştır. Resmi ilkokullara bağlı ana sınıfları ya da bağımsız anaokullarına devam eden çocukların yaş sınırları en az 48 aylıktan başlamaktadır. Araştırmada 3 yaş çocuklarına ulaşabilmek için, araştırmacılar özel anaokulları ile çalışmayı tercih etmişlerdir. Özel anaokullarından ise homojen (benzeşik) örnekleme yöntemi ve gönüllülük esasına dayalı olarak söz konusu iki özel anaokul belirlenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan çocuklar sosyoekonomik ve sosyokültürel düzey olarak birbirlerine benzer şekilde orta seviyededir. Orta sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyin tercih edilme nedeni ise, birbirlerine benzer eğitim ve ekonomik seviyeden gelen bireylerin oluşturduğu ailelerde toplumsal cinsiyet algısı bakımından benzer düşüncelerin olabileceği öngörüsüdür. Ayrıca, TÜİK 2015 verilerine göre Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğu orta sosyoekonomik düzeydedir (TÜİK, 2015). Bu nedenle araştırmacılar orta sosyoekonomik ve kültürel düzeye sahip ailelerin çocukları ile çalışmayı yürütmüşlerdir.

Katılımcılara ait yaş ve cinsiyet dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. *Araştırmaya Katılan Çocukların Yaş ve Cinsiyet Dağılımı*

Cinsiyet	3 Yaş		4 Yaş		5 Yaş		6 Yaş		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	13	11,0	23	19,5	17	14,4	13	11,0	66	55,9
Erkek	8	6,8	15	12,7	19	16,1	10	8,5	52	44,1
Toplam	21	17,8	38	32,2	36	30,5	23	19,5	118	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan çocukların %55,9'u kız, %44,1'i ise erkek çocuğudur. Yaşa göre dağılımları incelendiğinde ise, araştırmaya katılan çocukların %17,8'i üç yaş, %32,2'si dört yaş, %30,5'i beş yaş ve %19,5'i altı yaş grubundan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından seçilen 22 oyuncak görseli ve yine araştırmacılar tarafından oluşturulmuş görüşme formu üzerinden toplanmıştır. Oyuncak görselleri seçilirken, toplumsal olarak yalnızca kız çocuklarına hitap ettiği düşünülen oyuncaklar (ütü seti, mutfak seti, çamaşır makinesi, dikiş seti, elektrik süpürgesi, çay seti ve kız bebek), yalnızca erkek çocuklarına hitap ettiği düşünülen oyuncaklar (kamyon, araba, iş makinesi, uçak, tamir seti, teleskop, erkek bebek, sürat motoru) ve her iki cinsiyetin de oynayabileceği oyuncaklar (doktor seti, oyuncak ayı, müzik aleti, ahşap oyuncaklar, ahşap puzzle, top, parmak kukla) dikkat edilerek seçilmiştir. Seçilen oyuncak görselleri çocukların ellerine alıp rahatça inceleyebilecekleri bir büyüklükte ve dayanıklılıkta bastırılmış ve çalışmada kullanılmıştır.

Diğer yandan araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme formu ise iki bölümü içermektedir. İlk bölüm çocuğun çalışmaya alındığı sıra, yaş ve cinsiyeti içermekte; ikinci bölüm ise 22 oyuncakla ilişkin çocukların seçme ve seçmeme durumlarının işaretlenebileceği ve seçmeme nedenlerini içeren açık uçlu yanıtlarının yazıldığı kısımları içermektedir.

Araştırmanın verileri iki aşamada toplanmıştır. İlk aşamada araştırmacılar her bir çocuk ile ayrı ayrı daha önceden görsellerin üzerinde bulunduğu bir masa başına geçmiş ve onlara “Burası bir oyuncakçı dükkânı. Bu dükkânda istediğin oyuncakları alıp oynayabilirsin. İstedığın kadar oyuncak seçebilirsin. Oyuncak seçimin bittiğinde bana bittiğini söylemelisin” yönergesi verilerek çocukların oyuncakları seçmesi istenmiştir. Her bir çocuğun seçtiği görseller forma işlenmiştir. İkinci aşamada ise, çocukların oynamak istedikleri oyuncaklar ayrıldıktan sonra, geri kalan oyuncaklarla neden oynamak istemedikleri tek tek sorulmuş ve gerekçeleri açık uçlu bir şekilde aynı forma işlenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde ilk dört alt amaç için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu aşamada her bir çocuktan elde edilen formlar, oyuncakları seçip seçmeme durumları, yaş, cinsiyet değişkenleri bilgisayar ortamına aktarılmış, yüzde ve frekans hesaplamaları yapılmıştır. İlk dört alt amaç için içerik analizi tekniğinin belirlenmesinin temel sebebi, örneklem büyüklüğüdür. 118 çocuğun 22 oyuncak görseli içerisinden seçtikleri ve seçmediklerinin belirlenmesi ve bu belirlemelerin cinsiyet ve yaş değişkenine göre yapılması araştırmacıların bulguları en iyi içerik analizi ile sunulabileceğine karar vermesine neden olmuştur. Dolayısı ile araştırmacılar verilerini daha kolay yönetmek ve organize etmek için içerik analizi tekniğini kullanmışlardır.

Beşinci alt amaç için ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu aşamada çocuklardan elde edilen seçmeme nedenlerine ilişkin açık uçlu yanıtlar incelenmiş ve temalar oluşturulmuştur. Çocuklardan elde edilen görüşler alıntılarla desteklenerek sunulmuştur.

BULGULAR

Çalışmada elde edilen bulgular, araştırma soruları ışığında sırayla sunulmuştur.

Çocukların Oyuncak Seçimlerinde Cinsiyet ve Yaş Faktörünün İncelenmesi
Araştırmanın birinci ve ikinci alt problemine yanıt aranmış ve elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çocukların Oyuncak Seçimlerinde Cinsiyet Faktörünün İncelenmesi

Araştırmanın ilk bulgusunda, birinci alt problem olarak belirlenen “Çocukların oyuncak tercihleri cinsiyetlerine göre değişmekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Çocukların cinsiyetlerine göre seçtikleri ve seçmedikleri oyuncakların yüzde ve frekansları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Kız ve Erkek Çocukların Oyuncak Seçme Yüzde ve Frekansları

Oyuncak Türü	Seçme Durumu	Kız		Erkek	
		n	%	n	%
Doktor Seti	Seçti	37	56,1	27	51,9
	Seçmedi	29	43,9	25	48,1
Ütü Seti	Seçti	37	56,1	22	42,3
	Seçmedi	29	43,9	30	57,7
Mutfak Seti	Seçti	39	59,1	26	50,0
	Seçmedi	27	40,9	26	50,0
Kamyon	Seçti	18	27,3	41	78,8
	Seçmedi	48	72,7	11	21,2
Çamaşır Makinesi	Seçti	40	60,6	26	50,0
	Seçmedi	26	39,4	26	50,0
Dikiş Seti	Seçti	55	83,3	16	30,8
	Seçmedi	11	16,7	36	69,2
Araba	Seçti	18	27,3	46	88,5
	Seçmedi	48	72,7	6	11,5
Elektrik Süpürgesi	Seçti	25	37,9	23	44,2
	Seçmedi	41	62,1	29	55,8
Oyuncak Ayı	Seçti	40	60,6	26	50,0
	Seçmedi	26	39,4	26	50,0
İş Makinesi	Seçti	19	28,8	39	75,0
	Seçmedi	47	71,2	13	25,0
Uçak	Seçti	26	39,4	34	65,4
	Seçmedi	40	60,6	18	34,6
Müzik Aleti	Seçti	31	47,0	27	51,9
	Seçmedi	35	53,0	25	48,1
Ahşap Oyuncak	Seçti	28	42,4	22	42,3
	Seçmedi	38	57,6	30	57,7
Top	Seçti	29	43,9	37	71,2
	Seçmedi	37	56,1	15	28,8
Ahşap Puzzle	Seçti	34	51,5	27	51,9
	Seçmedi	32	48,5	25	48,1
Tamir Seti	Seçti	21	31,8	39	75,0
	Seçmedi	45	68,2	13	25,0
Çay Seti	Seçti	56	84,8	16	30,8
	Seçmedi	10	15,2	36	69,2
Teleskop	Seçti	26	39,4	36	69,2
	Seçmedi	40	60,6	16	30,8
Parmak Kuklları	Seçti	33	50,0	23	44,2
	Seçmedi	33	50,0	29	55,8
Sürat Motoru	Seçti	21	31,8	44	84,6
	Seçmedi	45	68,2	8	15,4
Kız Bebek	Seçti	45	68,2	10	19,2
	Seçmedi	21	31,8	42	80,8
Erkek Bebek	Seçti	29	43,9	21	40,4
	Seçmedi	37	56,1	31	59,6

Tablo 2 incelendiğinde, kız ve erkek çocukların oyuncak seçimlerinin farklılaştığı sonucu ortaya çıkmıştır. Analiz sonucunda, kız çocuklarının %84,8'inin çay seti, %83,3'ünün dikiş seti, %68,2'sinin kız bebek, %60,6'sının oyuncak ayı ve %60,6'sının ise çamaşır makinesi oyuncağını seçtiği; öte yandan araştırmaya katılan kız çocuklarının %72,7'sinin kamyon, %72,7'sinin araba, %71,2'sinin iş makinesi, %68,2'sinin sürat motoru ve %68,2'sinin tamir seti oyuncağını seçmediği tespit edilmiştir. Erkek çocuklarının ise %88,5'inin araba, %84,6'sının sürat motoru, %78,8'inin kamyon, %75'inin iş makinesi ve %75'inin ise tamir seti oyuncağını seçtiği; diğer taraftan çalışmaya dahil edilen erkek çocuklarının %80,8'inin kız bebek, %69,2'sinin dikiş seti, %69,2'sinin çay seti, %59,6'sının erkek bebek, %57,7'sinin ahşap oyuncak ve %57,7'sinin ütü seti oyuncağını seçmediği gözlemlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda, kız çocuklarının en çok oranda seçtiği çay seti, dikiş seti ve kız bebek oyuncakları, erkek çocuklarının en az tercih ettiği oyuncaklar kategorisinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan erkek çocuklarının en çok oranda tercih ettiği araba, sürat motoru, kamyon, iş makinesi ve tamir seti oyuncakları ise kız çocuklarının en az tercih ettiği oyuncaklardır. Bu sonuç çerçevesinde çay seti, dikiş seti, kız bebek, araba, sürat motoru, kamyon, iş makinesi ve tamir seti oyuncakları araştırmaya katılan çocukların cinsiyet değişkeni doğrultusunda kategorize edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çocukların Oyuncak Seçimlerinde Yaş Faktörünün İncelenmesi

Araştırmanın ikinci alt problem olarak belirlenen “Çocukların oyuncak tercihleri yaşlarına göre değişmekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Çocukların yaşlarına göre seçtikleri ve seçmedikleri oyuncakların yüzde ve frekansları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Yaş Değişkenine Göre Çocukların Oyuncak Seçme Yüzde ve Frekansları

Oyuncak Türü	Seçme Durumu	3 Yaş		4 Yaş		5 Yaş		6 Yaş	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Doktor Seti	Seçti	15	71,4	22	57,9	17	47,2	10	43,5
	Seçmedi	6	28,6	16	42,1	19	52,8	13	56,5
Ütü Seti	Seçti	16	76,2	17	44,7	16	44,4	10	43,5
	Seçmedi	5	23,8	21	55,3	20	55,6	13	56,5
Mutfak Seti	Seçti	17	81,0	21	55,3	15	41,7	12	52,2
	Seçmedi	4	19,0	17	44,7	21	58,3	11	47,8
Kamyon	Seçti	14	66,7	21	55,3	18	50,0	6	26,1
	Seçmedi	7	33,3	17	44,7	18	50,0	17	73,9
Çamaşır Makinesi	Seçti	15	71,4	21	55,3	17	47,2	13	56,5
	Seçmedi	6	28,6	17	44,7	19	52,8	10	43,5
Dikiş Seti	Seçti	17	81,0	24	63,2	16	44,4	14	60,9
	Seçmedi	4	19,0	14	36,8	20	55,6	9	39,1
Araba	Seçti	14	66,7	23	60,5	18	50,0	9	39,1
	Seçmedi	7	33,3	15	39,5	18	50,0	14	60,9
Elektrik Süpürgesi	Seçti	13	61,9	19	50,0	9	25,0	7	30,4
	Seçmedi	8	38,1	19	50,0	27	75,0	16	69,6
Oyuncak Ayı	Seçti	15	71,4	24	63,2	14	38,9	13	56,5
	Seçmedi	6	28,6	14	36,8	22	61,1	10	43,5
İş Makinesi	Seçti	13	61,9	23	60,5	15	41,7	7	30,4
	Seçmedi	8	38,1	15	39,5	21	58,3	16	69,6
Uçak	Seçti	14	66,7	23	60,5	14	38,9	9	39,1
	Seçmedi	7	33,3	15	39,5	22	61,1	14	60,9
Müzik Aleti	Seçti	12	57,1	23	60,5	13	36,1	10	43,5
	Seçmedi	9	42,9	15	39,5	23	63,9	13	56,5
Ahşap Oyuncak	Seçti	13	61,9	17	44,7	11	30,6	9	39,1
	Seçmedi	8	38,1	21	55,3	25	69,4	14	60,9
Top	Seçti	14	66,7	21	55,3	17	47,2	14	39,1
	Seçmedi	7	33,3	17	44,7	19	52,8	9	60,9
Ahşap Puzzle	Seçti	13	61,9	26	68,4	13	36,1	9	39,1
	Seçmedi	8	38,1	12	31,6	23	63,9	14	60,9
Tamir Seti	Seçti	15	71,4	22	57,9	16	44,4	7	30,4
	Seçmedi	6	28,6	16	42,1	20	55,6	16	69,6
Çay Seti	Seçti	17	81,0	27	71,1	15	41,7	13	56,5
	Seçmedi	4	19,0	11	28,9	21	58,3	10	43,5
Teleskop	Seçti	13	61,9	20	52,6	20	55,6	9	39,1
	Seçmedi	8	38,1	18	47,4	16	44,4	14	60,9
Parmak Kuklları	Seçti	15	71,4	21	55,3	10	27,8	10	43,5
	Seçmedi	6	28,6	17	44,7	26	72,2	13	56,5
Sürat Motoru	Seçti	14	66,7	25	65,8	16	44,4	10	43,5
	Seçmedi	7	33,3	13	34,2	20	55,6	13	56,5
Kız Bebek	Seçti	14	66,7	21	55,3	12	33,3	8	34,8
	Seçmedi	7	33,3	17	44,7	24	66,7	15	65,2
Erkek Bebek	Seçti	15	71,4	20	52,6	8	22,2	7	30,4
	Seçmedi	6	28,6	18	47,4	28	77,8	16	69,6

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya dahil edilen 3 yaş grubu çocuklarının %81'inin mutfak seti, dikiş seti ve çay seti oyuncağını, 4 yaş grubu çocuklarının %71'inin çay seti, %68,4'ünün ahşap puzzle ve %65,8'inin sürat motoru oyuncağını, 5 yaş grubu çocuklarının %55,6'sının teleskop, %50'sinin kamyon ve araba oyuncağını, 6 yaş grubu çocuklarının %60,9'unun dikiş seti, %56,5'inin ise çamaşır makinesi, oyuncak ayı ve çay seti oyuncağını en çok oranda seçtiği saptanmıştır. Ayrıca analiz sonucunda, 3 yaş grubu çocuklarının en az %57,1'i, 4 yaş grubu çocuklarının %44,7'si, 5 yaş grubu çocuklarının %22,2'si ve 6 yaş grubu çocuklarının %26,1'i araştırmada kullanılan tüm oyuncakların hepsini ayırım yapmadan seçtiği saptanmıştır. Bir başka deyişle, okul öncesi dönemdeki çocukların yaşları artıkça oyuncakları belirli nedenler doğrultusunda seçtikleri ve seçtikleri oyuncakların çeşitliliğinin azaldığı söylenebilir.

Çocukların Oyuncakları Seçmeme Nedenlerinin Cinsiyet ve Yaşa Göre İncelenmesi

Araştırmanın üçüncü ve dördüncü alt problemleri olan “Çocukların oyuncakları seçmeme nedenleri cinsiyetlerine göre değişmekte midir?” ve “Çocukların oyuncakları seçmeme nedenleri yaşlarına göre değişmekte midir?” sorularına yanıt aranmış ve elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmuştur.

Çocukların Seçmediği Oyuncakları Seçmeme Nedenlerinin Cinsiyet Faktörü Açısından İncelenmesi

Çocuklara seçmediği oyuncakları neden seçmedikleri bireysel olarak sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda iki tema oluşturulmuştur. Bu temaların ilki, cinsiyetçi nedenler temasıdır. Cinsiyetçi nedenler temasını, seçilmeyen oyuncağın seçilmeme nedenini kız/erkek oyuncağı, renk (pembe/mavi/mor), erkek/kadın işi gibi nedenlerle açıklanmış cevaplar oluşturmaktadır. Diğer tema ise cinsiyetçi olmayan nedenler temasıdır. Cinsiyetçi nedenler haricinde verilen her cevap (örneğin evde aynısından var, zarar verebilir vb. cevaplar) cinsiyetçi olmayan nedenler teması altında toplanmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya katılan çocukların cinsiyet değişkeni ile seçmediği oyuncağı seçmeme nedenleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Kız ve Erkek Çocuklarının Seçmediği Oyuncak Seçmeme Nedenlerinin Yüzde ve Frekansları

Oyuncak Türü	Seçmeme Nedeni	Kız		Erkek	
		n	%	n	%
Doktor Seti	CN	3	4,5	-	-
	CON	4	6,1	5	9,6
Ütü Seti	CN	2	3,0	12	23,1
	CON	5	7,6	10	19,2
Mutfak Seti	CN	1	1,5	7	13,5
	CON	3	4,5	7	13,5
Kamyon	CN	21	31,8	1	1,9
	CON	8	12,1	2	3,8
Çamaşır Makinesi	CN	1	1,5	5	9,6
	CON	4	6,1	7	13,5
Dikiş Seti	CN	-	-	24	46,2
	CON	4	6,1	6	11,5
Araba	CN	19	28,8	-	-
	CON	7	10,6	3	5,8
Elektrik Süpürgesi	CN	1	1,5	1	1,9
	CON	14	21,2	10	19,2
Oyuncak Ayı	CN	4	6,1	-	-
	CON	3	4,5	7	13,5
İş Makinesi	CN	17	25,8	-	-
	CON	6	9,1	4	7,7
Uçak	CN	7	10,6	-	-
	CON	10	15,2	4	7,7
Müzik Aleti	CN	-	-	-	-
	CON	4	6,1	1	1,9
Ahşap Oyuncak	CN	-	-	-	-
	CON	10	15,2	10	19,2
Top	CN	3	4,5	-	-
	CON	9	13,6	3	5,8
Ahşap Puzzle	CN	1	1,5	-	-
	CON	6	9,1	2	3,8
Tamir Seti	CN	17	25,8	-	-
	CON	8	12,1	2	3,8
Çay Seti	CN	-	-	21	40,4
	CON	1	1,5	5	9,6
Teleskop	CN	-	-	-	-
	CON	6	9,1	3	5,8
Parmak Kuklaları	CN	1	1,5	1	1,9
	CON	5	7,6	6	11,5
Sürat Motoru	CN	17	25,8	-	-
	CON	3	4,5	1	1,9
Kız Bebek	CN	2	3,0	28	53,8
	CON	6	9,1	7	13,5
Erkek Bebek	CN	15	22,7	7	13,5
	CON	8	12,1	7	13,5

*CN: Cinsiyetçi Nedenler, CON: Cinsiyetçi Olmayan Nedenler

Tablo 4 incelendiğinde, araştırma kapsamına alınan kız çocuklarının %31,8'i kamyon, %28,8'i araba, %25,8'i iş makinesi, %25,8'i tamir seti ve %25,8'i sürat motoru oyuncasını seçmeme nedeni olarak cinsiyetçi nedenler temasına giren cevaplarla yanıtlamışlardır. Erkek çocuklarının ise %53,8'i kız bebek, %46,2'si dikiş seti, %40,4'ü çay seti, %23,1'i ütü seti ve %13,5'i erkek bebek oyuncasını cinsiyetçi nedenler teması kapsamına giren cevaplar vererek seçmediği belirlenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, araştırmaya katılan okul öncesi dönemdeki erkek çocuklarının kız çocuklara oranla daha yüksek bir yüzde ile oyuncakları cinsiyetleştirdiği söylenebilir. Ayrıca verilerin yüzdeleri incelendiğinde, kız çocukları araştırmada kullanılan 22 oyuncak resminden sadece 5'ini cinsiyetçi olmayan nedenlerden dolayı seçmediği, geri kalan 17 oyuncak ise belirli oranlarda da olsa cinsiyetçi nedenlerle seçmediği gözlemlenmiştir. Erkek çocuklarının ise 22 oyuncak resminden 11'ini cinsiyetçi olmayan nedenlerden dolayı seçmedikleri, geri kalan 11 oyuncak ise cinsiyetçi nedenlerden dolayı seçmedikleri görülmektedir. Bu bulgu doğrultusunda, erkek çocuklarının oyuncaklar üzerinde netleşmiş cinsiyetçi kalıplarının olduğunu ve belirgin oyuncakları yüksek oranda cinsiyetleştirdiği, kız çocuklarının ise erkeklere oranla oyuncaklar üzerindeki cinsiyetçi kalıpların tam olarak netleşmediği, o nedenle daha çok oyuncakı düşük oranda cinsiyetleştirdiği söylenebilir.

Çocukların Seçmediği Oyuncakları Seçmeme Nedenlerinin Yaş Faktörü Açısından İncelenmesi

Araştırmaya dahil edilen çocukların seçmedikleri oyuncakları seçmeme nedenlerinde oluşturulan cinsiyetçi nedenler ve cinsiyetçi olmayan nedenler temalarının yaş değişkenine göre dağılımı Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Çocukların Yaş Değişkeni ile Çocuklarının Seçmediği Oyunağı Seçmeme Nedenlerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Yüzde ve Frekanslar

Oyuncak Türü	Seçmeme Nedeni	3 Yaş		4 Yaş		5 Yaş		6 Yaş	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Doktor Seti	CN	-	-	2	5,3	-	-	1	4,3
	CON	-	-	4	10,5	2	5,6	3	13,0
Ütü Seti	CN	-	-	4	10,5	5	13,9	5	21,7
	CON	-	-	7	18,4	6	16,7	2	8,7
Mutfak Seti	CN	-	-	3	7,9	2	5,6	3	13,0
	CON	-	-	3	7,9	5	13,9	2	8,7
Kamyon	CN	1	4,8	5	13,2	7	19,4	9	39,1
	CON	1	4,8	7	18,4	-	-	2	8,7
Çamaşır Makinesi	CN	-	-	2	5,3	3	8,3	1	4,3
	CON	-	-	4	10,5	5	13,9	2	8,7
Dikiş Seti	CN	-	-	8	21,1	11	30,6	5	21,7
	CON	1	4,8	2	5,3	5	13,9	2	8,7
Araba	CN	-	-	4	10,5	7	19,4	8	34,8
	CON	2	9,5	5	13,2	1	2,8	2	8,7
Elektrik Süpürgesi	CN	-	-	2	5,3	-	-	-	-
	CON	-	-	5	13,2	8	22,2	11	47,8
Oyuncak Ayı	CN	-	-	-	-	3	8,3	1	4,3
	CON	1	4,8	5	13,2	4	11,1	-	-
İş Makinesi	CN	-	-	3	7,9	8	22,2	6	26,1
	CON	-	-	4	10,5	1	2,8	5	21,7
Uçak	CN	-	-	1	2,6	3	8,3	3	13,0
	CON	-	-	6	15,8	3	8,3	5	21,7
Müzik Aleti	CN	-	-	-	-	-	-	-	-
	CON	-	-	1	2,6	3	8,3	1	4,3
Ahşap Oyuncak	CN	1	4,8	-	-	-	-	-	-
	CON	-	-	7	18,4	8	22,2	4	17,4
Top	CN	-	-	1	2,6	1	2,8	1	4,3
	CON	2	9,5	3	7,9	3	8,3	4	17,4
Ahşap Puzzle	CN	-	-	-	-	-	-	1	4,3
	CON	-	-	-	-	5	13,9	3	13,0
Tamir Seti	CN	1	4,8	3	7,9	5	13,9	8	34,8
	CON	-	-	5	13,2	1	2,8	4	17,4
Çay Seti	CN	-	-	6	15,8	9	25,0	6	26,1
	CON	-	-	-	-	4	11,1	2	8,7
Teleskop	CN	-	-	-	-	-	-	-	-
	CON	-	-	5	13,2	1	2,8	3	13,0
Parmak Kuklaları	CN	1	4,8	1	2,6	1	2,8	-	-
	CON	-	-	2	5,3	5	13,9	3	13,0
Sürat Motoru	CN	-	-	4	10,5	5	13,9	8	34,8
	CON	-	-	2	5,3	1	2,8	1	4,3
Kız Bebek	CN	1	4,8	7	18,4	14	38,9	8	34,8
	CON	-	-	4	10,5	4	11,1	5	21,7
Erkek Bebek	CN	1	4,8	5	13,2	12	33,3	5	21,7
	CON	-	-	6	15,8	3	8,3	5	21,7

*CN: Cinsiyetçi Nedenler, CON: Cinsiyetçi Olmayan Nedenler

Tablo 5 incelendiğinde, 3 yaş grubu çocukların en fazla %4,8'i bazı oyuncakları (kamyon, ahşap oyuncak, tamir seti, parmak kukla, kız bebek ve erkek bebek) cinsiyetçi nedenlerden ötürü seçmezken, çocukların yaşı arttığında bazı oyuncakların cinsiyetçi nedenler temasının da yüzdesinin arttığı gözlenmektedir. Özellikle ütü seti, kamyon, araba, iş makinesi, uçak, top, tamir seti, çay seti ve sürat motoru oyuncaklarının seçmeme nedenlerindeki cinsiyetçi nedenler temasının yüzdeleri incelendiğinde, çocukların yaşı arttıkça oyuncakları seçmeme nedeni olan cinsiyetçi nedenler temalarına uygun cevapların yüzdesinin de arttığı tespit edilmiştir. Bu bulgu sonucunda, çocukların yaşları ilerledikçe bazı oyuncakları daha yüksek oranda cinsiyetçi nedenlerden dolayı seçmedikleri söylenebilir.

Çocukların Bazı Oyuncakları Seçmeme Nedenlerinin Çocuk Görüşleri Doğrultusunda Belirlenmesi

Araştırma kapsamında çalışmaya dahil edilen çocuklar tarafından seçilmeyen oyuncakların nedenleri araştırılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın beşinci alt problemi olan “Çocukların bazı oyuncakları seçmeme nedenleri nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Yapılan betimsel analiz sonucunda iki ana tema oluşmuştur. Bu temalar: “cinsiyetçi olmayan nedenler” ve “cinsiyetçi nedenler” dir. Cinsiyetçi nedenler ana teması da kendi içinde alt temalara ayrılmıştır. Bu alt temalar ise: “renk faktörü”, “sosyal çevre faktörü”, “kadın-erkeğe biçilmiş görevler faktörü” ve “bireysel faktörler” dir.

Çocukların seçmediği oyuncakları seçmeme nedenleri doğrultusunda oluşan ilk tema cinsiyetçi olmayan nedenler temasıdır. Bu tema, seçmediği oyuncakların evinde bir benzerinin olması, nasıl oynandığını bilmemesi, tehlikeli veya yorucu olduğunu düşünmesi gibi cinsiyetçi hiçbir faktörün bulunmadığı nedenleri içermektedir. Bu tema kapsamına giren bazı ham veriler şu şekildedir:

K-27. “Arabaları sevmem çünkü sıkıcı.” (Araba)

K-44. “Abimle oynarken top çarptı.” (Top)

E-57. “Büyüyünce oynayacağım.” (Elektrik Süpürgesi)

E-58. “Çünkü bunlar benim için eğlenceli değil. Çünkü bunlar biraz basit.” (Ahşap Oyuncak)

K-104. “Bir yerime batar.” (Dikiş Seti)

E-99. “Çünkü yemek yapamıyorum. Elim yanar.” (Mutfak Seti)

Çocukların oyuncakları seçmeme nedenlerinin çocuk görüşleri doğrultusunda oluşturulan ikinci ana tema ise “cinsiyetçi nedenler” temasıdır. Cinsiyetçi nedenler temasını, oyuncakların rengi ve erkeklere-kızlara özgü bir oyuncak olduğu düşüncesi gibi cevaplar oluşturmaktadır. Bu ana tema, kendi içerisinde “renk faktörü”, “sosyal çevre faktörü”, “kadın-erkeğe biçilmiş görevler faktörü” ve “bireysel faktörler” şeklinde dört alt temadan oluşmaktadır.

Renk faktörü alt teması, çocukların seçmeme nedenlerini toplum tarafından kalıpsallaştırılmış ve cinsiyetleştirilmiş olan mavi, pembe ve mor gibi renklerden

dolayı seçmeme nedenlerini içeren cevaplarından oluşmaktadır. Renk faktörü alt teması kapsamına giren bazı ham veriler şu şekildedir:

- K-9. "Mor olsaydı oynardım." (Araba)
 K-20. "Erkekler için. Çünkü masmavi. Pembe ve Hello Kitty'li olsaydı oynardım." (Doktor Seti)
 E-91. "Kızlar için. Çünkü pembe ve mor var." (Dikiş Seti)
 E-105. "Dikiş seti kızlar için. Çünkü pembe." (Dikiş Seti)
 K-107. "Erkek ayı çünkü. Kahverengi. Pembe olsaydı oynardım." (Oyuncak Ayı)

Sosyal çevre faktörü alt teması ise, çocukların tercih etmedikleri oyuncakları cinsiyetleştirdiği için seçmediğini ve bunu annesinden, babasından ve akranlarından duyduğunu, gördüğünü veya öğrendiğini belirttiği cevapları içermektedir. Sosyal çevre faktörü alt teması kapsamına giren bazı ham veriler şu şekildedir:

- K-7. "Erkek oyuncuğu çünkü. Annem, babam ve anneannem söyledi." (Uçak)
 K-13. "Erkek oyuncuğu. Çünkü kardeşimin var." (Araba)
 E-31. "Erkekler bebek oyuncuğu ile oynamaz. Annem ve babamdan öğrendim." (Kız Bebek)
 K-85. "Kızlar araba ile oynamaz. Arkadaşım söyledi." (Kamyon)
 K-13. "Erkek oyuncuğu. Erkek arkadaşım da var." (Tamir Seti)
 E-101. "Çünkü bu bebek. Erkekler bebekle oynamaz. Arkadaşlarım gülerler." (Erkek Bebek)

Kadına-erkeğe biçilmiş görevler faktörü alt temasını, oyuncuğun seçilmeme nedenlerini o oyuncuğun gerçeğiyle sadece kadınların veya erkeklerin ilgilendiğini veya kullandığını söyleyerek verilen cevaplar oluşturmaktadır. Kadına-erkeğe biçilmiş görevler faktörü alt teması kapsamına giren bazı ham veriler şu şekildedir:

- E-4. "Anneler yemek yapar." (Mutfak Seti)
 E-38. "Annem kullandığı için." (Dikiş Seti)
 E-56. "Çünkü annelere göre." (Çamaşır Makinesi)
 E-87. "Hem kız değilim hem de ev kadını değilim." (Ütü Seti)
 K-88. "Erkekler için. Çünkü babam kullanıyor. O nedenle izin vermiyor." (Tamir Seti)
 E-97. "Çünkü erkekler oynamaz. Çünkü erkeklerin başında beyaz bir şapka olmaz." (Mutfak Seti)
 E-105. "Çünkü o çay partilerinde kullanılır. Ben erkeğim." (Çay Seti)

Bireysel faktörler alt temasını, tercih etmediği oyuncuğu seçmeme nedenini cinsiyetçi olarak belirttiği ve bunu bireysel olarak bildiğini ve kabul ettiğini içeren cevaplar oluşturmaktadır. Bireysel faktörler alt teması kapsamına giren bazı ham veriler şu şekildedir:

- K-100. "Çünkü erkek için. Kendim biliyorum." (Uçak)
 E-32. "O da kız oyuncuğu. Ben kendim biliyorum." (Kız Bebek)

E-58. "Çünkü kızlar için. Bu bebek. Ben zaten kendim biliyordum." (Kız Bebek)

Görüldüğü üzere çocukların oyuncak tercihleri oyuncağın rengi, aile, akran ve sosyal çevrenin bakış açısından etkilenmektedir. Ayrıca, çocukların bir oyuncağı tercih etmemesinde o oyuncağın gerçeğinin karşı cinsiyetten ebeveyni tarafından kullandığını görmesinin etkili olduğu belirlenmiştir. Toplumda erkeğe ve kadına biçilen rolleri benimseyen ve bu şekilde geleneksel rol paylaşımının olduğu ailelerde yetişen çocukların oyuncak tercihleri de geleneksel rollere uygun bir biçimde ayrılmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, kız ve erkek çocukların oyuncak seçimlerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Kamyon, dikiş seti, araba, iş makinesi, tamir seti, çay seti, sürat motoru ve kız bebek oyuncaklarında cinsiyete göre bir grup en çok seçerken, diğer grup ise o oyuncağı en yüksek oranda seçmediği belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, çocuklar oyuncakları cinsiyetlerine göre kategorize etmektedirler. Çalışmanın bu bulgusu Çelebi Öncü ve Ünlüer (2012)'in çocukların genellikle cinsiyetlerine uygun oyuncakları seçme eğiliminde oldukları bulgusu ile örtüşmektedir. Aynı zamanda Yağan Güder (2014) yaptığı çalışmada da kız çocuklarının genellikle mutfak seti, bebek gibi oyuncaklarla; erkek çocuklarının ise arabalar ve bloklarla oynadıklarını belirlemiştir. Yıldız ve Kayılı (2014) tarafından yapılan okul öncesi çocuklarının oyuncak seçimlerinin farklı değişkenler açısından incelemesi adlı araştırmada da erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha fazla oranda elektronik oyuncaklar seçtiği sonucuna ulaşılrken, kız çocuklarının dramatik oyunlar oynayacağı materyalleri daha fazla oranda tercih ettikleri tespit edilmiştir. Weisgram, Dinella ve Fulcher'in (2014) çocukların oyuncak tercihleri ile ilgili yaptıkları çalışma sonucunda da kızların feminen özellikteki oyuncakları, erkeklerin ise maskülen özellikteki oyuncakları daha yoğun oranda seçtikleri görülmüştür.

Kız çocukları ile erkek çocuklarının oyuncak seçimlerinin farklılaşmasının nedenlerinden birisi de medyada yayınlanan oyuncak reklamlarının özellikleri olduğu düşünülebilir. Alabay ve Yağan Güder (2015) 2014 yılında en çok izlenen 49 oyuncak reklamının görsel öğelerini ve reklam metinlerini toplumsal cinsiyet bağlamında incelemiş ve en çok izlenen oyuncak reklamlarının %77,6'sının cinsiyetçi özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Panarese'nin (2015) 78 tane İtalyan oyuncak reklamı ve bu reklamlardaki karakterleri toplumsal cinsiyet bağlamında içerik analizi ile incelediği çalışmasında da, oyuncakların cinsiyetleştirildiği sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın bulgularında, reklamlarda erkek çocukları için aksiyon figürlerinin oluşturduğu oyuncaklar, inşa oyuncakları, ulaştırma ve inşaat oyuncakları ön planda iken; kız çocukları için ev içinde oynanan bebekler ve hayvan figürlü oyuncakların çoğunlukta olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan çocukların oyuncak seçimlerinin cinsiyete göre farklılaşmasına neden olan bir diğer unsurun

ise oyuncak firmaların ürettikleri oyuncağa ekonomik kaygılarından dolayı toplumun yüklediği cinsiyet kalıpyargılarını destekler nitelikte imajları birebir oyuncağa yansıtması olduğu da düşünülebilir. Klikovich (2014) pazarlama iletişimi perspektifinden Danimarka oyuncak şirketinin 1968'den 2012'ye kadar ürettikleri oyuncağlar ve bu oyuncağların reklamlarını toplumsal cinsiyet açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda oyuncağların büyük oranda kızlar için ve erkekler için oyuncağlar diye 2 kategoriye açıkça ayrıldığı tespit edilmiştir. Kız çocukları için üretilen oyuncağların çoğunda pembe, feminen özellikler ve reklam metinlerinde daha naif kelimeler kullanılırken; erkek çocukları için ise renkli olmayan oyuncağlara ve reklam metinlerinde ise cesurluğu ve korkusuzluğu vurgulayan söylemlere rastlanmıştır. Fakat incelenen oyuncak firmasının 1968-1979 yılları arasında ürettiği oyuncağlar ve bu oyuncağların reklamları ile 2010-2012 yılları arasındaki oyuncak ve bu oyuncak reklamları arasında olumlu yönde net değişimlerin olduğunu da saptamıştır.

Çocukların cinsiyetlerine özgü oyuncağlar ile oynamayı tercih etmelerinde ebeveynlerinin bu durumu desteklemeleri ve hatta yönlendirmeleri de etkili olabilir. Yağan Güder ve Güler Yıldız (2016) yaptıkları çalışmada annesi, oyun ve oyuncağlara yönelik kalıp yargısal olmayan çocukların kendilerinin de oyun ve oyuncak tercihlerinde kalıp yargısal olmadıkları; oyun ve oyuncağlara yönelik kalıp yargısal tercih yapan çocukların annelerinin de oyun ve oyuncağlara yönelik kalıp yargısal algısı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısı ile annelerin oyuncağlara yönelik algıları ile çocukların oyuncağlara yönelik algıları arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, bazı çocuklar oyun ve oyuncak tercihlerinde karşı cinsiyete özgü oyuncağlar ile oynarlarsa babalarının kızabileceğini belirtmişlerdir. Dolayısı ile çocukların oyun ve oyuncak tercihlerinde ebeveyn yönlendirmesi ve bakış açısı oldukça önemli bir unsurdur. Freeman (2007)'ın araştırmasında ise ebeveynler, genel cinsiyet kalıp yargılarını reddettiklerini belirtmiş ancak kendi çocukları, ebeveynlerinin karşı cinsiyete özgü oyun ve oyuncağlarla oynamalarını onaylamayacaklarını dile getirmişlerdir. Özetle, ebeveynler kendilerini eşitlikçi ya da daha az kalıp yargısal olarak tanımlasalar bile, söz konusu çocuklarının oyun ve oyuncak tercihi olduğunda, çocuklarının genel kalıp yargılara uygun olarak cinsiyetlerine özgü oyuncağlar ile oynamalarını tercih etmektedirler. Yağan Güder ve Güler Yıldız (2016) ile Güney (2012) tarafından yapılan çalışmalarda da ebeveynlerin çocuklarının cinsiyetlerine özgü oyuncağlarla oynamasını tercih ettikleri belirlenmiştir.

Yaş ve oyuncak seçimi arasındaki ilişki incelendiğinde, çocukların yaşları arttıkça oyuncağlara ilişkin seçici davrandıkları ve oynadıkları oyuncak sayısının ve çeşitliliğin azaldığı belirlenmiştir. Öte yandan çocukların yaşı arttıkça oyuncağı seçmeme nedeni olan cinsiyetçi seçim temalarına uygun cevapların yüzdesinin de arttığı tespit edilmiştir. Bu bulgu sonucunda, çocukların yaşları ilerledikçe oyuncağları cinsiyetçi nedenlerden dolayı seçmedikleri; çocuğun yaşı büyüdükçe oyuncağlara ilişkin daha kalıp yargısal tercihlerde bulunduğu, bu tutumun küçük yaşlarda pek görülmediği belirlenmiştir. Özdemir (2006); Özen (1992); Cowan ve Hoffman (1986)'ın, yaşla birlikte cinsiyet kalıp yargılarının

artmakta olduğu bulgusu ile Çelebi Öncü ve Ünlüer (2012)'in 5-6 yaşlarındaki çocuklara kıyasla 4 yaşındaki çocukların oyuncaklara ilişkin daha az cinsiyetçi oldukları bulgusu ile benzerdir. Öte yandan çalışmanın bu bulgusu Halim, Ruble, Tamis-LeMonda ve Shroul tarafından 2013 yapılan çalışmanın bulgusu ile örtüşmemektedir. Araştırmacılar, 229 çocuğu 3-5 yaşları arasında yıllık olarak izlenmiş ve dış görünüş, kostümlü oyun, oyuncak oynama ve cinsiyet ayrımı süreçlerini incelenmişlerdir. Çalışma sonucunda özellikle 3-4 yaşlarında pek çok davranışta katılığın yükseldiği, yıldan yıla ılımlı bireysel değişimler olmasına rağmen cinsiyetlendirme davranışının yaşla ilintisiz olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Ruble ve diğ. ise (2007) 5 yaştan sonra katılığın yaşla birlikte düştüğü sonucuna ulaşmışlardır.

Erkek çocuklarının oyuncaklar üzerinde netleşmiş cinsiyetçi kalıplarının olduğunu ve belirgin oyuncakları yüksek oranda cinsiyetleştirdiği, kız çocuklarının ise erkeklere oranla oyuncaklar üzerindeki cinsiyetçi kalıplarının tam olarak netleşmediği, o nedenle daha çok oyuncacı düşük oranda cinsiyetleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle erkek çocuklarının oyuncaklara ilişkin daha kalıpyargısal ve cinsiyetçi yanıtlar verdikleri; kız çocuklarının tercihlerinin erkeklere oranla daha esnek olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın bu bulgusu Raag ve Rackliff (1998)'in yaptıkları ve erkek çocuklarının oyuncak tercihlerinin daha kalıp yargısal olduğunu belirledikleri çalışmanın sonucu ile benzerdir. Aynı şekilde Çiftçi (2008), kız çocukların erkek çocuklara göre daha çağdaş düşündüklerini belirtmiştir. Bu çalışmada elde edilen erkeklerin oyuncak tercihlerinin daha kalıp yargısal olduğu bulgusu, ailelerin ve toplumun özellikle erkek çocuklarının cinsiyetlerarası davranışlarına karşı daha tahammülsüz olması ile bağlantılı olabilir. Raag ve Rackliff (1998)'in çalışmalarında da erkek çocuklarının büyük çoğunluğu “karşı cinsiyete özgü oyuncaklar ile oynamanın” babaları tarafından olumsuz karşılanacağını belirtmişlerdir. Öte yandan başka bir çalışmada babaların erkek çocuklarının cinsiyet rollerine uyması konusunda daha ısrarcı bir tutum sergiledikleri, erkeklerin başarılı olmaları konusunda kız çocuklarına oranla daha fazla baskı uyguladıkları, erkek çocuklarının “cinsiyetlerarası davranışlarına” karşı daha tahammülsüz oldukları belirlenmiştir (Sandnabba ve Ahleberg, 1999; Wood, Desmarais ve Gugula, 2002). Özellikle babaların erkek çocuklarının “karşı cinsiyete özgü” oyuncaklarla oynamalarını tercih etmedikleri belirtilmiştir (Fagot ve Hagan, 1991).

Ayrıca, çocukların oyuncak tercihlerinin oyuncacı rengi, aile, akran ve sosyal çevrenin bakış açısından etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusu, Yağan Güder (2014)'in çalışmasını desteklemektedir. Yağan Güder (2014), yaptığı çalışmada çocukların oyuncak tercihlerinde oyuncacı rengi, ebeveyn yönlendirmesi ve akran bakış açısının etkili olduğunu belirtmiştir. Weisgram, Fulcher ve Dinella (2014) yaptıkları çalışmada da oyuncacı renginin çocukların oyuncak tercihlerini etkiledikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Son olarak, çocukların bir oyuncacı seçmemesinde o oyuncacı gerçeğini karşı cinsiyetten ebeveyninin kullanıyor olması ile ilişkilendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısı ile toplumda erkeğe ve kadına biçilen rolleri benimseyen ve bu şekilde geleneksel rol paylaşımının olduğu ailelerde yetişen çocukların oyuncak tercihleri de geleneksel rollere uygun bir biçimde ayrılmakta olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın bu bulgusu Hupp, Smith, Koleman, Brunell (2010), çalışmasının bulguları ile benzerdir. Araştırmacılar çalışmalarında geleneksel rollere uygun aile yaşantısı olan çocukların, bekar anne ile yaşayan çocuklardan daha kalıp yargısal oyuncak tercihleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan Murray (2004), yaptığı çalışmada eşitlikçi aile yapılarından gelen çocukların, geleneksel aile yapısından gelen çocuklara göre daha az kalıp yargısal oldukları belirlenmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda; çocuklara oyuncak alırken, çocukların bireysel ilgi ve tercihlerine saygı duyulması, ev ve okul ortamında cinsiyetsiz ve her iki cinsiyete de hitap edebilecek her türden oyuncak bulundurulması gerektiği söylenebilir. Öte yandan, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuklara oyuncak konusunda doğru yönlendirmeler yapmaları sağlanmalıdır. Ebeveynlere doğru oyuncak tercihi ile ilgili aile eğitimleri verilmeli ve ebeveynlerin evdeki rol paylaşımı konusunda çocuklarına olumlu rol model olmaları sağlanmalıdır. Aileler çocuklarının “karşı cinse özgü” oyuncakları oynamaları konusunda endişe duymamalı aksine teşvik etmelidirler. Son olarak da, oyuncaklarda kullanılan renklerin tüm çocuklar tarafından tercih edilebilecek renkleri içermesi gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Alabay, E. & Yağan Güder, S. (2014). *Oyuncak reklamlarının mesajı: “Bana cinsiyetini söyle, sana oyuncacı söyleyeyim...”* Akdeniz Üniversitesi I. Dil, Kültür ve Edebiyat Çalıştayı, 5 Haziran 2015, Antalya, 1-16.
- Bee, H. & Boyd, D.(2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (Çev. Ed. O. Gündüz). İstanbul: Kaktüs Yayınları
- Cook, J.L. & Cook, G. (Eds.) (2005). Becoming who we are: The development of self, gender and morality. In *Child development principles and perspectives*. 366-422. Pearson.
- Cowan, G. & Hoffman, C.D. (1986). Gender stereotyping in young children: evidence to support a concept-learning approach. *Sex Roles*, 14(3/4), 211-224.
- Çelebi Öncü, E. ve Ünlüer, E. (2012). Preschoolers’ views about gender related games and toys. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 5924 – 5927.
- Çiftçi, A. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin kadınlık ve erkeklik rollerini algılayış biçimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Fagot, B. I. & Hagan, R. (1991). Observations of parent reactions to sex stereotyped behaviors: age and sex effects. *Child Development*, 62, 617-628.
- Freeman, N. K. (2007). Preschoolers’ perceptions of gender appropriate toys and their parents’ beliefs about gendered behaviors: miscommunication, mixed messages, or hidden truths?. *Early Childhood Education Journal*, 34(5), 357-366.

- Güney, O. (2012). 5-6 yaş çocuklarında algılanan cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin ebeveyn beklentileri ile oyuncak tercihleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Halim, M. L.; Ruble, D.; Tamis LeMonda, C. ve Shrout, P.E. (2013). Rigidity in gender-typed behaviors in early childhood: a longitudinal study of ethnic minority children. *Child Development*, 84(4), 1269-1284.
- Hupp, J.M.; Smith, J.L.; Coleman, J.M. & Brunel, A.M. (2010). That's a boy's toy: Gender-typed knowledge in toddlers as a function of mother's marital status. *The Journal of Genetic Psychology*, 171(4), 389-401.
- Klikovich, K., K., S. (2014). *Gender neutrality in ads, from a marketing communication perspective*. Bachelor Thesis, Aarhus University Business and Social Science, Denmark.
- Lam, V.L. & Leman, P.J. (2003). The influence of gender and ethnicity on children's inferences about toy choice. *Social Development*, 12(2), 269-287.
- Maccoby, E. E. (1998). *The two sexes: growing apart, coming together*. (2nd Ed.). London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Murray, T.L. (2004). *Constructions of gender: comparing the perceptions of children from traditional vs. egalitarian families*. Unpublished Doctoral Dissertation. Institute of Advanced Psychological Studies Adelphi University.
- Panarese, P. (2015). Selling gender. The representation of boys and girls in italian toy commercials. *Italian Journal of Sociology of Education*, 7(3), 335-361.
- Raag, T. & Rackliff, C.L. (1998). Preschoolers' awareness of social expectations of gender: relationships to toy choices. *Sex Roles*, 38, 685- 700.
- Ruble, D.N.; Taylor, L.J.; Cyphers, L.; Greulich, F.K.; Lurye, L.E. & Shrout, P.E. (2007). The role of gender constancy in early gender development. *Child Development*, 78(4), 1121-1136.
- Sandnabba, N.K. & Ahleberg, C. (1999). Parents' attitudes and expectations about children's cross-gender behavior. *Sex Roles*, 40(3/4), 249-262.
- Taş, I. ve Yağan Güder, S. (2012) Anasınıfı çocuklarının oyun ve oyun arkadaşı tercihlerinde cinsiyet unsurunun incelenmesi. 3. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi, 314-315. Adana 12-15 Eylül 2012.
- TÜİK, (2015). Gelir ve yaşam koşulları araştırması, sayı: 18633, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18633>.
- Weisgram, E.S.; Fulcher, M. & Dinella, L.M. (2014). Pink gives girls permission: Exploring the roles of explicit gender labels and gender-typed colors on preschool children's toy preferences. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35, 401-409.
- Wood, E.; Desmarais, S. & Gugula, S. (2002). The impact of parenting experience on gender stereotyped toy play of children. *Sex Roles*, 47(1/2), 39-49.
- Yağan Güder, S. (2014). *Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarının incelenmesi* Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yağan Güder, S. ve Güler Yıldız, T. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların toplumsal cinsiyet algılarında ailenin rolü. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 424-446.
- Yıldız, F. Ü. & Kayılı, G.(2014). *An investigation of preschool children's toy preferences according to different variants*. International Conference on Global Trends in Academic Research, June2-3, 2014, Bali, Indonesia.

SUMMARY

When children are observed while they are playing, it is realized that they are playing with toys that are specific to their genders with their fellows. Girls prefer their girl friends while boys prefer their boy friends as their playmates. There are also findings in this direction, which have been found in the studies of Jacklin & Maccoby (1998) and Taş & Yağan Güder (2012). In both studies, it has been emphasized that children prefer their fellows while they are playing. It has been mostly observed that girls often play related with service and nursing while boys are playing that are related with cars, firefighting etc. It has been seen that girls are playing with toys like kitchen set, dolls while boys are playing with cars and blocks in a study. (Yağan Güder, 2014). It has been acknowledged that the variety of preferences of children is related with the concept of gender and there is a close relationship among game, playmate, toy preferences and development of gender roles.

When the process of acquisition of gender role behaviors, it is found that children around 2 years prefer toys suitable with their genders; around 2.5-3 years, they start to form gender stereotypes about their toys, objects and activities. At this age, their tendency to play with toys suitable with their genders is increasing. Both girls and boys tend to their fellows and they show strong stereotypes in their preferences of toys, activities, colors, personal traits and games (Cook&Cook,2005)

The children in the 4-5 ages make inferences about toys according to their genders (Lam&Leman,2003). Stereotypes are strictly and quickly shaped at the age of 5 and they affect boys more than girls. In the last years of preschool period, rigidity reaches in maximum level in beliefs and behaviors about gender (Cook&Cook,2005).

In this context, toy preferences of children are examined in the context of gender in this study. In the direction of this main aim, answers to the following questions have been sought:

- Do toy preferences of children vary according to their genders?
- Do toy preferences of children vary according to their ages?
- Do preferences of not choosing particular toys vary according to their genders?
- Do preferences of not choosing particular toys vary according to their ages?
- What are the reasons of not choosing some toys?

This study is a basic qualitative research as the toy preferences of children are examined in the context of gender. 118 children have been reached in the study. 55,9 % of the children participated in the study are girls , while 44.1 % are boys. When they are examined according to their ages, 17.8% of the children consist

of 3 age, 32.2% consist of 4 age, 30.5% consist of 5 age and 19.5% consist of 6 age group.

The research data are collected thorough 22 toy images chosen by the researchers and the “Interview Form of Toy Preference” created by researchers. The research data are collected in two phases. In the first phase, researchers meet with children at a table on which there are images before with each child and they are asked to choose toys after telling them “This is a toy shop. You can take and play all the toys you want. When you finish the choosing, please let me know”. Images chosen by each child is put into forms. In the second phase, after separation of the toy that the children want to play from the ones that they do not want to play, why they do not want to play the rest of the toys are asked to the children individually and the reasons are put into forms in an open ended form.

In the analysis of the data, content analysis method is used. Analysis is comprised of two phases. In the first phase, forms obtained from every child, their status of whether choosing toys or not, age, gender variable are transferred to computer and percentage-frequency calculations are made. In the second phase, the answers about the reasons of why they do not chose some toys are examined and some themes are formed. The views obtained from children are presented by supported with quotations.

When the research findings are examined, it is concluded that toy preferences of girls and boys are differ from each other. It has been found that truck, sewing kit, cars, construction equipment, repair set, tea set, speedboats and dolls are chosen with a highest degree by one group while the other group does not highly choose that toy. In other words, children categorize their toys according to their genders.

When the relation between age and the toy preference is examined, it is found that children act selectively with toys with the increase of their ages; the number and the variety of the toys are decreasing. On the other hand, with the increase of their age, it is determined that the percentage of the responses according to sexist choice of themes which is the reason of not choosing some toys is increasing. As a result of this finding, it is determined that children do not chose some toys because of sexist reasons, they make more stereotypical choices about toys with the increase of their ages and this attitude is not seen in early ages.

It is concluded that boys have clear sexist stereotypes about toys and they highly gender some particular toys whereas girls do not show clear sexist stereotypes when they compared with boys. Thus, they gender toys at a lower rate. In other terms, it is determined that boys give more stereotypical and sexist responses whereas the preferences of girls are more flexible than boys. Lastly, it is concluded that toy preferences are affected by family, tradinational role sharing between parents, peer and social environment as well as toy color.